

Munkatársak: Csengeri Piroska, P. Fischl Klára (Miskolci Egyetem) régészek; Gál-Mlakár Viktor, Hajdú Melinda, Horváth Antónia, Nagy Zoltán technikusok; Nagy S. József rajzoló.

KOÓS JUDIT – SIMON LÁSZLÓ

574. Vatta határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, B, N, Á, Kk

A Bükkábrányi Bánya fejlesztési tervei miatt szükségessé vált a Bükk-hegységből D felé tartó Geszti- és Csincse-patakok érintett szakaszának mederáthelyezése, ezért a Vattától D-re található területen örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódóan terepbejárást végeztünk.

Csáti-úti-dűlő (KÖH 74617): A Csincse felé vezető 3306. sz. összekötő út és a Nagy-völgyi-patak közötti területen optimálisnak nem mondható felszíni viszonyok mellett, beszántott repcével jelentősen szennyezett rögös, barna humusz talajon szórványosan Árpád-kori és késő középkori edények és őrlőkő töredékei kerültek elő. Ezek kevésbé intenzív – feltehetően a középkori Vatta falu szélén elhelyezkedő – telepjelenségekre utalnak, melyeket a nyomvonal területén a 3. lelőhely Ny-i szélétől mintegy 250 m-re Ny-ra lokalizáltunk.

Dobogó (KÖH 39495): A Csincse-patak jobb partján a patak és a csatlakozó csatorna közötti területen beforgatott-tárcsázott szántón átlagosnak tartható körülmények között kevésbé intenzív régészeti lelőhelyet (bronzkori és népvándorlás kori településnyomokat) lokalizáltunk. A lelőhely lehatárolása a rendelkezésre álló időben és az adott körülmények között nem volt lehetséges. A lelőhely a nyomvonalat érinti; a 39495 lelőhelyhez való tartozása feltételezhető.

Nagy-völgy-dűlő (KÖH 74623): A patakáthelyezés itteni szakasza a 3306. sz. összekötő úttól K-re, a Nagy-völgyi-patak K-i partján halad és a Kis-Csincse-patak Nagy-völgyi-patakba való torkolatáig tart. A terület É-i része a patak Margit-tanyánál lévő kanyarulatáig a beforgatott repce maradványaival és lebontott-elszántott tanya építési törmelékével erősen szennyezett, ez „elnyomja” és felülrétegezi az esetleges régészeti jelenségeket, s így erre a szakaszra értékelhető megfigyelést nem tudtunk tenni. A nyomvonalszakasz végén kb. 370–380 m hosszan nagyjából a 110 m tszf. rétegvonalig (a Kis-Csincse-patak árterének széléig) az újkorra keltezhető pelyvás soványítású durvakerámiát és vonaldíszes díszkerámiát (AVK), valamint bronzkori edénytöredékeket találtunk. A leletanyag mennyisége intenzív telepjelenségre utal.

Telek-oldal-dűlő (KÖH 74615): A Csincse-patak bal partján a patakmeder és a Vatta-Csincse (3306. sz.) összekötő út közötti területen beszántott és tárcsázott napraforgó és gabona, ill. álló, majd betakarított napraforgó morzsalékos állagú kötött barna humusz talaján a tervezett nyomvonalon és a mellette húzódó, bejárt kb. 80–100 m-es sáv területén újkorkori, Árpád-kori és késő

középkori edénytöredékek intenzív előkerülését dokumentáltuk a nyomvonal mintegy 400 m hosszúságában. Az Árpád-kori és 15. századi leletek a középkori Vatta falu K-i szélének építményeire utalhatnak. Egy 1730-as években készült térképes ábrázolás jól érzékelteti a faluhoz tartozó határ használatának korabeli rendjét. A lelőhely teljes lehatárolására nem volt lehetőség.

SIMON LÁSZLÓ

575. Vác, Burgundia utca

(KÖH 12067)

(Pest megye) Tő

Gázvezeték fektetési munkálatainál végeztünk régészeti megfigyelést 2009. szeptember 30-án a 3644/6–11 hrsz. ingatlanokon. A beruházási terület közvetlen közelében helyezkedik el a régészeti és levéltári adatokból ismert török kori temető. Egy 60 cm széles kanálú markolóval több száz méter hosszan húzott árok földjében két különböző helyszínen is emberi csontokat (koponyatöredéket, lábszárcsontot) találtunk, melyek már bolygatott állapotban voltak. Az árkokban nem találtunk sírokra utaló nyomokat, a helyszínt már korábbi közműárkok bolygatták. Fentiek alapján a nyilvántartott temető a beruházási területre is kiterjed. A csontokon kívül más, régészeti korú leletet nem találtunk.

A leleteket a váci Tragor Ignác Múzeumba szállítottuk.

ZIMBORÁN GÁBOR

576. Vác, Dombay utca 3.

(KÖH 12202)

(Pest megye) Kk

2009-ben a középkori város területén található telken (2972 hrsz.) új lakóház földmunkáinak régészeti megfigyelése során az 50–60 cm széles, 60–90 cm mély sávalapokban középkori rétegeket nem értek el. Az alapárkokban kevert, töltött talajt figyeltünk meg, amelyekből régészeti korú cserép nem került elő, csupán néprajzi kerámia (pl. belül sárga és zöld mázas lábasok fogója és lábai), állatcsontok és tégladarabkák. Ugyanezt tapasztaltuk a szomszédos, Dombay u. 1. sz. ház fala mellett ásott 4 statikai kutatógödörnél is. Csupán a telek D-i sarkán ásott, 140 cm mély vízóraakna kidobott földjéből sikerült néhány késő középkori cserepet gyűjteni: korongolt, szürke fenéktöredékeket és szürke, kihajló, legömbölyített fazékperemeket.

A leletek a váci Tragor Ignác Múzeumba kerültek.

KÓVÁRI KLÁRA

577. Vác, Eszterházy utca 7.

(KÖH 12066)

(Pest megye) Kú

2009-ben régészeti megfigyelés során figyelemmel követtük a 2939 hrsz. telken épülő lakóház alapozási munkáit. Az 50–70 cm széles, 50–60 cm mély sávalapokban

felül sódert, ez alatt sóderrel kevert sötétbarna réteget figyeltünk meg. Az alsó réteg állatcsontokat és kevés 17–18. századi edénytöredéket tartalmazott. Régészeti objektum nem került elő.

A leletek a váci Tragor Ignác Múzeumba kerültek.

KÖVÁRI KLÁRA

578. Vác, Káptalan utca 14.

(KÖH 34791)

(Pest megye) Á, Kk, Kú

A 3214/1 hrsz. telken egy mélygarázzsal ellátott társasház építése miatt végeztünk megelőző régészeti feltárást a középkori Vác legfiatalabb városrészén, az ún. Német város területén. A késő középkori eredetű telken a legutóbbi időkiig használatban volt egy teljesen ép középkori pince.

A feltárás első szakaszában, 2009 áprilisában a telek hátsó, ÉK-i részén 30 régészeti objektumot bontottunk ki. Egy-két Árpád-kori beásás mellett néhány késő középkori, és több újkori objektum került elő. Az egyik késő középkori (15. sz. végi–16. századi), gerendaszerkezetes kút alján több kisméretű, kiegészíthető fazéktöredék hevert.

Május végén kezdtük meg a pince és közvetlen környezete feltárását. Belsejében három szelvényt nyitottunk. A legfelső 5–15 cm vastag jelen- és újkori, keményre taposott járósintek, újkori rétegek alatt a pince teljes terjedelmében 2–5 cm vastagon – helyenként alig észrevehetően – homokos-kavicsos fedőréteget azonosítottunk, mely szándékos planírozás eredménye volt. Ez alatt helyezkedett el a 40–50 cm vastag, szürke, tömött, agyagos, faszémszemcsés és paticsmorzás, késő középkori (16–17. századi) feltöltés. A pincének nem volt padlója, vagy bármilyen mesterséges burkolata. A szürke rétegből előkerült legkorábbi kerámiatöredékek (pohár és fazék oldaltöredékek) az építményt a 16. századra datálják. Ugyanezen réteg felső részéről, a 17. sz. végéről több pénzérme, főleg I. Lipót veretei kerültek elő. Belsejében összesen öt régészeti objektumot tártunk fel. Közülük három a 18–19. századra keltezhető, a felső járósintekből indultak és vágták a szürke, koromszemcsés réteget. Egy kút a pince építésével egyidős (16. századi ép, szürke korsó került elő belőle), egy másik a pincénél korábbi, leletanyaga alapján 13–14. századi (kiöntőcsöves kancsók és csigavonal-díszes fazéktöredékek, palacktöredék volt benne).

A nyár folyamán a felszínen öt szelvényt nyitottunk, melyek bontását rövid szünetek után, októberben fejeztük be. Hármát a pince és a teherlejáró boltozata fölé, a negyediket a késő középkori házra, az ötödiket a pince melletti telekrészen, a pincétől D-re helyeztük el. Ez utóbbiban összesen 38 13–16. századi beásást bontottunk ki, melyekből leginkább kerámiaanyag került elő, köztük ép fazekak is. A boltozat feletti szelvények bontása során, a jelen- és újkori törmelékes rétegek alatt ugyanazt a szürke, koromszemcsés 16–17. századi

réteget regisztráltuk, ami a pince belsejében is végig megfigyelhető volt. A pince boltozata fölött, közvetlenül annak megépítése után, sárga homokréteget terítettek el a kövek egyenetlenségének kisimítására. A boltozat kisebb-nagyobb terméskövekből mindvégig egységesen falazott. A szelvény mindkét tanúfalán, de a szellőző alatt meghagyott metszeten is nagyon élesen elvált a pince gödrének beásása a 14–15. századi szürke, agyagos feltöltődéstől.

A középkori ház, a pincéhez hasonlóan, a telek É-i szélén helyezkedett el. A pincével való kapcsolatát a szeméylejáró biztosította. Idén csak egy helyiséget tártunk fel, de bizonyosra vehető, hogy a ház az utcafrontig ért. Csak az alapozása maradt meg, és ez nagyon közel volt a jelenkori járósinthez. A szabálytalan méretű, faragatlan köveket kötőanyag nélkül, sárga agyagba rakták. A helyiség padlója, ha volt, egy későbbi, a ház pusztulása utáni ráásás miatt nem maradt meg. A kőfal a 16–17. századi koromszemcsés, szürke rétegben húzódik. A kőfal szintjén került elő egy kis gömbös hasú, szűk nyakú, reneszánsz füles korsó Miksa verettel és egy aranyozott ezüst medállal. A 14–15. századi feltöltésben csontos öv, balta, egyéb fémek és pénzek voltak. Az alatta húzódó 14. századi, szürke kultúrrétegben galléros peremű fazéktöredékeket találtunk; 320 cm-es mélységben került elő egy 13–14. századi gerendaház leégett maradványa. Csak K-i oldala esett a szelvénybe, így az általunk feltárt alapterülete mindössze 1,5×2 m volt. Az ásatás során legkorábbi leleteink a faházból és egy kútból kerültek elő. A középkori ház kőfala és a pince a 16. századra keltezhető. A 16. században először a házat építették meg kőből, és – a rétegviszonyok tanúsága szerint – csak a használatba vétele után egészítették ki a pincével.

Munkatársak: Kecskés Anita régész, Kiss Katalin régészhallgató, Bíró István, Kóka István, Liebhaber Réka, Várkonyi Dia ásatási technikusok, Érdi Benedek geodéta.

RÁCZ TIBOR ÁKOS

579. Vác, Piac utca

(KÖH 34791)

(Pest megye) Á, Kk, Tő

2008. október 3. és 2009. szeptember 12. között a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat elvégezte a 3206/2, 3208, 3212/2, 3238 hrsz. ingatlanok teljes területének megelőző feltárását. A kutatást a helyszínen tervezett mélygarázs és a kapcsolódó térfelszíni építkezés tette szükségessé. A teljes terület 3591 m², ebből a feltárt 3187 m² volt.

A lelőhely a történeti városon belül, a mai Március 15. tértől mintegy 200 m-rel K-re fekszik. Korábban a területen régészeti kutatás nem történt, környezetében azonban számtalan régészeti megfigyelést, ásatást végeztek a megelőző évtizedekben. A terület közvetlen környezetében 13–17. századig tartó időszakból kerültek elő objektumok. A terület a középkori Vác püspökváros német polgárváros területére esik.